

ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТІВ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ ТА СИСТЕМНА КОНЦЕПТОГРАФІЯ

У статті розглядаються основні напрями лінгвістичного дослідження концептів різних наукових шкіл та окремих учених. Аналізуються два основних підходи в сучасній концептології та шляхи побудови формалізованих інструментів концептології (концептографічних систем).

Ключові слова: концепт, лінгвістика, лінгвоконцептологія, лінгвокультурологія, концептографія, семантика.

В останні десятиліття основною одиницею у наукових працях, присвячених дослідженню та експлікації «мовної картини світу», став термін «концепт». На думку дослідників, це обумовлено цілим рядом факторів: «Необхідність створення нового терміна, який синтезує лексикографічну та енциклопедичну інформацію, в семантиці якого зливалися б денотація і конотація, «ближче» і «дальше» значення слова, знання про світ і суб'єкт, який його пізнає, пояснюється в тому числі потребами когнітології, зокрема, когнітивної лінгвістики, яка зосереджує увагу на співвіднесенні лінгвістичних даних із психологічними, для якої оперування категорією поняття в класичному, «безобразному» уявленні виявилось явно недостатнім» [3, 12].

Концепти виявилися одним із найбільш актуальних аспектів досліджень, упевнено увійшовши в активний науковий ресурс, ставши об'єктом осмислення і оперування не тільки лінгвістів, але й психологів, культурологів, філософів. На сьогодні термін «концепт» застосовується в різних галузях знань, за влучним визначенням О. Кубрякової, він є «парасольковим»: покриває предметні галузі декількох наукових напрямів, які займаються проблемами мислення і пізнання, збереження і опрацювання інформації [13, 58].

Відомості про походження цього слова знаходимо в дослідженні Ю. Степанова: «Концепт – явище того ж порядку, що й поняття. За своєю внутрішньою формою в російській мові слова *концепт* і *поняття* однакові: *концепт* є калькою з латинського *conceptus* «поняття», від дієслова *concipere* «зачинати» [21, 40]. Більш детально на розкритті його походження зупиняються А. Сусов та І. Сусов у статті «Размышления о концептах»: «Саме слово *концепт* далеко не завжди тлумачиться досить строго. У цьому зв'язку буде цілком природно спочатку звернутися до його походження і його внутрішньої форми (етимону), генетичного зв'язку зі словом *поняття*. В латинській мові слово *conceptus* є заключним в наступному дериваційному ланцюжку: саріо 'брати, взяти; отримувати, приймати; вибирати, обирати; захоплювати; ловити, піймати; засвоювати, розуміти, осягати' > *conspicio* 'збирати, приймати; вбирати в себе; уявляти собі, думати; міркувати, задумувати; зачинати' > *conceptus* 'накопичування; зачаття; плід, зародок'. Споріднене слово *conceptio* означає 'поєднання, сума, сукупність; зачаття; словесне вираження'. Для нас важлива провідна ідея: 'взяти зовні і зібрати разом > зрозуміти (тобто спіймати / схопити розумом)'» [22, 17].

Історично вчення про концепт веде походження від П'єра Абеляра (1079-1142), який розглядає його як форму «схоплювання» смислу, як «зібрання понять, замкнутих у душі, яка сприймає мову», «зв'язування висловлювань в один погляд на той чи інший предмет при визначальній ролі розуму, який перетворює висловлювання в думку, що лине до Бога» [16, 141]. Подальший його розвиток і впровадження в різні наукові сфери відбувався шляхом переосмислення традиційного логічного змісту концепту і адаптації його до потреб досліджень.

Так, російський філософ С. Аскольдов переглядає логічний зміст концепту і надає йому лінгвофілософського наповнення: «Концепти – це ембріони мисленневих операцій. Коли вимовлене ким-небудь слово розуміється у власному значенні, то це значить, що той, хто це розуміє, здійснює деякий миттєвий акт, який служить зародком цілої системи мисленневих операцій» [2, 275]. Продовжуючи розвивати погляди С. Аскольдова, у лінгвокультурологічному плані розглядає його зміст Д. Лихачов. Він пише про те, що концепт є результатом зіткнення словникового значення слова з особистим досвідом людини: «Розглядаючи, як сприймається слово, значення і концепт, ми не повинні виключати людини... Потенції концепту тим ширші і багатші, чим ширший і багатший культурний досвід людини..., і чим менший культурний досвід людини, тим бідніша не тільки його мова, але і його «концептосфера» [14, 90].

Формування нового напрямку лінгвістичних пошуків – лінгвоконцептології – сприяло експансії терміна «концепт» у сферу досліджень мови. «Виникнувши як поняття математичної логіки, термін закріпився у психології, культурології, філософії, когнітології, став базовим у

когнітивній лінгвістиці. У науковий обіг вітчизняного мовознавства був уведений у 20-ті роки ХХ століття. Однак лише у 80-ті роки у зв'язку з перекладами робіт англomовних авторів поняття «концепт» як термін адаптувалося на вітчизняному ґрунті» [3, 14].

Дослідження концептів широко практикуються в різних мовознавчих дисциплінах: у лінгвокультурології, когнітивістиці, семантиці, лінгвофілософії, психолінгвістиці та ін. Таке осмислення науковою думкою цього терміна і широке застосування в категоріальному апараті вчені пояснюють так: «У лінгвістиці поява концепту була зумовлена нагальною потребою нового тлумачення терміна «поняття», яке традиційно розглядалося як абстракція окремих чуттєвих ознак, а згодом розширило свій обсяг до рівня загального, одиничного й особливого, тобто всього обсягу інформації про певний об'єкт або клас об'єктів» [20, 410].

Ставши одним із ключових понять у сучасній парадигмі знань про мову, концепти використовуються у багатьох працях як базовий термін. У мовознавстві спостерігаємо різноманітність підходів до розуміння сутності концепту, висвітлення його змісту, місця і процедури аналізу. «Справа в тому, що концепт – категорія мисленнева, неспостережувана, і це дає великий простір для її тлумачення. Категорія концепту фігурує сьогодні в дослідженнях філософів, логіків, психологів, культурологів, і вона несе на собі сліди всіх цих позалінгвістичних інтерпретацій» [18, 9].

Аналітичний огляд праць, присвячених розкриттю сутності концептів, дозволив виокремити провідні напрями їхньої кваліфікації, виявити основні підходи до їхнього розуміння. Перш за все категорія концепту використовується в лінгвокогнітології, на що вказують дослідники: «Сучасні мовознавчі студії опинились під потужною хвилею наукових праць, присвячених аналізу й описові різноманітних концептів і виконаних, як зазначають автори робіт, у розрізі когнітивізму» [20, 419].

Представники когнітивної лінгвістики (О. Бабушкін, М. Болдирев, І. Голубовська, В. Жайворонок, О. Кубрякова, З. Попова, О. Селіванова, Ю. Степанов, І. Стернін та ін.) визначають концепт як одиницю оперативної свідомості, що містить інформацію про певний об'єкт дійсності. О.Кубрякова в «Кратком словаре когнитивных терминов» подає таку дефініцію: «концепт - термін, що служить поясненню одиниць ментальних або психічних ресурсів нашої свідомості й тієї інформаційної структури, яка відображає знання і досвід людини; це оперативна змістова одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи і мови мозку, всієї картини світу, відображеної у людській психіці. Концепт виникає в процесі побудови інформації про об'єкти і їхні властивості, причому ця інформація може включати як відомості про об'єктивний стан справ у світі, так і відомості про уявні світи і можливий стан справ у цих світах. Це відомості про те, що індивід знає, припускає, думає і уявляє про об'єкти світу» [13, 90].

Наукове осмислення когнітивної природи концептів демонструє трактування його природи, особливості його виникнення та функціонування. При цьому дослідники акцентують увагу на формі існування концептів: «Концепти відображають зміст отриманих знань, досвіду, результатів усієї діяльності людини і результати пізнання нею навколишнього світу у вигляді певних одиниць, «квантів» знання» [5, 23-24]. З. Попова та І. Стернін розширюють таке уявлення про концепт твердженням про їх появу в результаті діяльності людини, пізнання і освоєння нею навколишньої дійсності та визначають його як «глобальну мисленнєву одиницю, що являє собою квант структурованого знання, ... ідеальну сутність, яка формується у свідомості людини із її безпосередніх операцій з предметами, із її предметної діяльності, із мисленнєвих операцій людини з іншими, уже існуючими в її свідомості концептами, – такі операції можуть привести до появи нових концептів» [18, 48].

Таким чином, когнітивний статус концептів виявляється в їхній можливості формувати й зберігати знання про світ, відображати результати людської діяльності і пізнання навколишньої дійсності, формуючи певні інформаційні одиниці, які відбивають досвід і знання людини. Мова при цьому постає як засіб формування концептів у свідомості людини. Для ефективного формування концепту, для його повноти однієї мови недостатньо, необхідне залучення чуттєвого досвіду, наочність, предметна діяльність. Завдяки такому поєднанню свідомості, сприймання, діяльності складається повноцінний концепт. Таке трактування концептів доповнюється спостереженнями О. Селіванової, яка наголошує на активній ролі свідомості, психіки в процесі формування і оперування концептами: «Концепт кваліфікується нами як інформаційна структура свідомості, різноsubstrатна, певним чином організована одиниця пам'яті, яка містить сукупність знань про об'єкт пізнання, вербальних і невербальних, набутих шляхом взаємодії п'яти психічних функцій свідомості й позасвідомого» [19, 112].

Іншим значним напрямком наукового осмислення концептів є лінгвокультурологічний. Його представниками виступають С. Воркачов, В. Жайворонок, В. Карасик, Д. Лихачов, Г. Слишкін,

Ю.Степанов, В. Телія, Л. Чернейко та ін. Вони розглядають концепт як ментальне утворення, відзначене етнокультурною специфікою. Дослідники акцентують увагу на культурі як сфері, яка детермінує концепт, і слові – області його опредмечування. Концепти виникають у свідомості людини на основі значень слів, до чого додається особистий і культурно-історичний досвід народу, і чим багатший цей досвід, тим ширші межі концепту, тим ширші можливості для виникнення емоційної аури слова, у якій знаходять відображення всі сторони концепту [14, 144]. Лінгвокультурологічний підхід спирається на ідею кумулятивної (накопичувальної) функції мови, завдяки якій у ньому відображається, зберігається і передається досвід народу, його світобачення і світовідчуття.

Саме ці особливості концепту лягли в основу його трактувань у дослідженнях учених. Так, С. Воркачов дає йому таке визначення: «Концепт – одиниця колективного знання/свідомості (яка відправляє до вищих духовних цінностей), що має мовне вираження і відзначена етнокультурною специфікою» [6, 93]. Осмислення природи концепту дозволяє вченому виокремити у його складі три компоненти: понятійний, який відображає його ознакову і дефініційну структуру, образний, який фіксує когнітивні метафори, які підтримують концепт у мовній свідомості, і значимісний, який визначається місцем, яке займає ім'я концепту в лексико-граматичній системі конкретної мови, куди увійдуть також етимологічні та асоціативні характеристики [6, 81].

Солідаризуються з ідеєю детермінації концептів культурним світом людини дослідження Ю.Степанова. Значний науковий доробок ученого присвячено розробці концептуальної теорії та аналізу культурних концептів. На його думку, «концепт – це ніби згусток культури у свідомості людини; те, у вигляді чого культура входить у ментальний світ людини. І, з іншого боку, концепт – це те, за допомогою чого людина – проста, звичайна людина, не «творець культурних цінностей» – сам входить в культуру, а в деяких випадках і впливає на неї» [21, 40-41]. На думку вченого, концепт є складним утворенням, який має тришарову структуру: «1) «основна, актуальна» ознака; 2) додаткова або декілька додаткових, «пасивних» ознак, які є вже не актуальними, «історичними»; 3) внутрішня форма, звичайно зовсім не усвідомлювана, втілена у зовнішній, словесній формі».

Таким чином, наукове осмислення культурних концептів демонструє близькість підходів до їх трактування: «у сучасних дослідженнях культурні концепти визначаються звичайно як багатовимірні смислові утворення в колективній свідомості, опредмечені в мовній формі» [21, 47].

Бачення в структурі концепту кількох складових демонструють дослідження В. Карасика: «Лінгвокультурний концепт являє собою квант досвіду, що переживається, і моделюється як тривимірне утворення, у складі якого можна виділити понятійні, образні і ціннісні характеристики» [9, 167]. На останніх характеристиках наголошується особливо, оскільки вони є важливими компонентами формування концепту як культурного феномену. Ціннісна складова культурного концепту є рисою, яка відрізняє це ментальне утворення від інших одиниць свідомості. Його природа дозволяє вважати його багатовимірною ментальною одиницею з домінуючим ціннісним елементом. «Показником наявності ціннісного ставлення є застосування оцінних предикатів. Якщо про якийсь феномен носії культури можуть сказати «це добре» (погано, цікаво, втомливо і т. д.), цей феномен формує в цій культурі концепт» [10, 77]. Загалом концепт групується навколо цінності, адже він служить дослідженню культури, а саме цінність є основою і фундаментом всякої культури.

Досліджуючи природу концептів, В. Жайворонок використовує найменування «концепти історико-культурної свідомості народу» і виділяє в їхній структурі такі компоненти, як образність і етносимволіка. Він вважає їх мовними одиницями, наповненими етнокультурним змістом, які здебільшого і функціонують у культурних контекстах та позначені образністю та етносимволікою [7, 48].

Мовознавчі дослідження концептів представляють ще один напрямок їх інтерпретації, який можна назвати системно-мовним. Зразки такого аналізу зустрічаємо в працях Н. Арутюнової, Т.Булигіної, Л. Гришаєвої, І. Кобозевої, В. Кононенка, І. Михальчука, В. Телії та ін. Він полягає в дослідженні об'єктивації концептів мовними засобами: осмислення в єдності їх системно-мовних вимірів за лініями синтагматики, парадигматики, асоціативних зв'язків, що в результаті дозволяє відтворити типові пропозиції (лінгвістичні моделі ситуацій), в центрі яких стоїть певний концепт. Важливим при цьому є опора на принципи концептуалізації світу в лексичній семантиці, а основним дослідницьким засобом виступає концептуальна модель, за допомогою якої виділяються базові компоненти семантики концепту і виявляються стійкі зв'язки між ними [15, 29].

За основу формування концепту береться мовна одиниця (слово, словосполучення, фразеологізм і т. ін.), яка виражає концепт в найбільш повному обсязі та найбільш загальній формі. Ця одиниця отримує статус імені концепту. При її моделюванні використовується ряд дослідницьких процедур, які є важливими факторами концептуалізації й дозволяють виявити весь потенціал її складників.

У більшості робіт наповнення концептуалізованої сфери (імені концепту) базується на описі способів її експлікації в тексті: семантичному виведенні компонентів концепту із сукупності мовних одиниць, які розкривають одну тему. Концепт, як правило, співвідноситься більше ніж з однією лексичною одиницею, і логічним завершенням подібного підходу є його співвіднесення з планом вираження всієї сукупності різнорідних синонімічних (власне лексичних, фразеологічних і афористичних) засобів, які описують його в мові [17, 6]. Концепт акумулює текстові смисли, які визначаються найближчим контекстом, залишаючись у рамках дистрибутивних зв'язків лексем. Як відзначає І. Кобозєва, «концептуальний аналіз – це аналіз сполучуванісних властивостей лексеми, в яких виявляється закріпленій в її значенні колективний досвід носіїв мови» [11, 84].

Таким чином, реконструкція концепту вимагає звернення до текстового простору, який здатний декодувати, розгорнути і актуалізувати концептуальну структуру: «Звичайно, конкретний художній дискурс не може претендувати на «всеохопність» смислу, але в силу своєї розгорнутості й глибини осмислення так чи так наближує нас до цього «утаємненого» смислу. Більше того, письменник, якщо він справді виразник народних ідеалів, передає – свідомо чи несвідомо – не лише властиві йому уявлення про смисл концепту, але й етнопсихологічні, психолінгвістичні основи загальнонародного розуміння концептуальних понять. У цьому сенсі звернення до художніх текстів забезпечує, так би мовити, внутрішню глибинну характеристику концепту, його, можливо, приховані, підсвідомі або несвідомі, архетипні підвалини» [12, 15].

Отже, найважливішою характеристикою концепту є опора на деяке лексико-семантичне середовище. Воно представлене як багатовимірною мережа значень, які виражаються лексичними одиницями, словосполученнями, фразами певного тексту. В результаті вибудовуються багатокомпонентні семантичні моделі. При цьому одне й те ж слово в різних когнітивних і комунікативних умовах може представляти різні ознаки концепту і навіть різні концепти. Дані такого дослідження можуть доповнюватися етимологічним аналізом, застосуванням з метою вивчення концепту в діячій, встановлення механізму його формування; дефініційно-компонентним аналізом для синхронного опису ядерних компонентів концептуального поля; порівняльно-зіставним аналізом, який виявляє подібність і різницю в концептах різних мов і т. ін.

Тим часом, на нашу думку, поза належною увагою досі залишається операціональний аспект концептологічних досліджень, спроможний надати їм такого рівня повноти і завершеності, який супроводжувався б формулюванням достатньо стандартних і формалізованих процедур локалізації, експлікації та опису концептів, що дозволило б твердити про природний етап еволюції концептології у напрямі до концептографії. У цій ділянці ми вбачаємо повну аналогію зі взаємостосунками лексикології та лексикографії, які символічно можна зобразити так:

$$\frac{\text{лексикологія}}{\text{лексикографія}} = \frac{\text{концептологія}}{\text{концептографія}}$$

Адже вважається, що мовні явища, формалізовані за допомогою лексикографічних методів та прийомів і зафіксовані у словниках різних типів, є уже настільки глибоко опрацьовані теоретичною лексикологією, що можуть бути описані у достатньо однозначний спосіб. Разом з тим на основі цих формалізацій можливе одержання нових результатів як теоретичного, так і суто прикладного характеру. Таке ж твердження, ми вважаємо, можна сформулювати і про стосунки між концептологією, яка є вже досить добре розвиненою ділянкою когнітивної лінгвістики, і концептографією, яка, на нашу думку, ще потребує свого розвитку. Зокрема, ідеї інтегральної лінгвістики і системної лексикографії Ю. Апресяна [1], когнітивної лексикографії О. Палагіна та В. Широкова [25] та інформаційної парадигми лексикографічних систем В. Широкова [23] можуть бути перенесені до науки про концепти і адаптовані концептологією та концептографією. На цьому шляху ми можемо прогнозувати формулювання теорії концептографічних систем – приблизно в тому ж дослідницькому ключі, в якому було побудовано інформаційну теорію лексикографічних систем.

Які ж методологічні та концептуальні підходи ми бачимо перспективними у цьому напрямі? По-перше, із загальнотеоретичних міркувань ми вважаємо, що достатньо повний опис певної будь-якої предметної галузі повинен містити як мінімум два частинних описи, які перебувають між собою у відношенні додатковості. Такими, зокрема, є рефлексивний і операціональний різновиди наукових описів, а також конгеніальні їм декларативний і процедурний. По-друге, передумовою для формалізації концептографічних побудов, безперечно, є дискретність концептуального поля (тобто дискретна *проявленість* континуальної за своєю природою ментально-мовної феноменології). Нарешті, при побудові концептографічних конструктивів важливо враховувати наявність двох основних підходів, які побутують у сучасній концептології, що забезпечує принципову можливість

«концептуального синтезу» у системі «концептологія – концептографія».

Йдеться про так звані інтегрально-когнітивний та текстуально-дискурсивний підходи, згадані в дослідженні «До питання про системну концептографію Святого Письма» [24]. Вони суттєво різняться між собою, хоча можна стверджувати, що перебувають у відношенні додатковості один до одного. Справді, якщо інтегрально-когнітивний підхід базується на загальній сумі наявних людських знань про ділянку, що є об'єктом дослідження та концептуального опису, або про «мовну картину світу» в цілому, то текстуально-дискурсивний є орієнтованим на конкретно визначений дискурс або на суму текстів, достатньо чітко окреслену певним комплексом системних ознак.

При інтегрально-когнітивному підході інформаційним середовищем, на якому проводиться дослідження, є вся сукупність знань, лінгвоментальних уявлень, емпіричного та духовного досвіду тощо, які є у розпорядженні концептолога на час виконання дослідження і які спроможні стати об'єктом концептуальної рефлексії. Зрозуміло, що такий підхід вимагає установлення певних концептуальних рамок або меж, без чого у нього, унаслідок всезагального зв'язку явищ, існує загроза втрати свого предмету або – з іншого боку – зведення концептуального опису дійсності до довільного, певною мірою випадкового теоретизування. Відповідальність за рівень і цінність такого роду концептографії цілком залежить від того, наскільки глибоко і повно дослідник володіє мистецтвом концептологічного аналізу. На практиці ж інтегрально-когнітивний підхід теж намагається окреслити коло інформаційних джерел, хоча й не цілком чітко і не в замкненій формі. В ідеалі це уся сукупність джерел, що є дотичною до певної предметної галузі, хоча на практиці цей ідеал, очевидно, є недосяжним. У такий спосіб досягається системна відкритість побудованого концептологічного поля, його гнучкість і здатність до динаміки та варіювання.

Текстуально-дискурсивний підхід, для якого характерні набагато жорсткіші вимоги до відбору джерел, базується на фундаментальному для цієї гілки концептології понятті «невипадкового тексту». Саме тексти, які в певному сенсі є невідповідними, об'єктивно (тобто незалежно від когнітивних, герменевтичних, аксіологічних та інших уподобань їх дослідників) виступають носіями певних систем концептів. На інтуїтивному рівні поняття невідповідного тексту є доволі прозорим. Наприклад, великий літературний твір (скажімо, роман), який характеризується добре розробленим сюжетом, єдиним комплексом дійових осіб, стильовою єдністю і т. ін., виглядає невідповідним у порівнянні, скажімо, із антологією творів поетів певної доби або певної країни. У той же час зрозуміло, що поняття невідповідного тексту непросте і може бути охарактеризоване лише комплексно. На цьому етапі ми виділяємо п'ять груп критеріїв невідповідності тексту:

1. Статистичні критерії (особливості розподілу мовних одиниць, що містяться в тексті; кореляції між їх окремими підмножинами).
2. Лінгвістичні критерії (зв'язність тексту, його цілісність).
3. Когнітивні критерії (єдина модель знання (онтологія), яку можна побудувати на текстовій структурі).
4. Прагматичні критерії (комунікативна орієнтація тексту, його модальність, ілюктивність, перлюктивність тощо).
5. Жанрово-стильові критерії (стильова детермінованість тощо).

Із нашого досвіду концептографічного аналізу Нового Завіту (тексту, який апіорі є невідповідним) випливає, що концепти відіграють визначальну роль у забезпеченні когнітивної структури невідповідного тексту [24]. Вони є актуальними одиницями в системі текстових відношень, які представляють кванти структурованого знання, сформовані в тексті у вигляді багатовимірних смислових утворень. У цьому когнітивно-семантичному середовищі можна виділити три основні виміри: 1) компонентний (лексичний) вимір – у вигляді системи ключових слів, що реалізують у своїй семантичній структурі базові значення концептів і представляють його актуальний, ідентифікаційний пласт, маніфестуючи, водночас, мовну складову когнітивного каркаса тексту; 2) текстовий (інтерпретаційний) вимір, сформований комплексними текстовими структурами – певними лексико-семантичними множинами, які «обчислюються» за допомогою ряду доволі добре формалізованих процедур і представляються мережею своїх реалізацій; 3) смисловий (підтекстний) вимір, який демонструє смислові доміанти тексту, вибудовані в ряди (ланцюжки) за їх концептологічною значущістю (вагою), що репрезентують імпліцитну інформацію, на основі якої формуються змістові лінії глибинної семантичної структури тексту.

При такому підході концепти постають лінгвокогнітивними структурами, які узагальнюють значення ряду своїх мовних реалізацій, маніфестують текстові смисли, виступаючи посередниками між мовною та позамовною реальністю невідповідного тексту, а вивчення їх уживання та значення надає ключ до розуміння його головних цілей (якщо такі є).

Важливо, що всі три виміри репрезентації концептографічної структури тексту реалізуються за допомогою процедур, майже алгоритмічних, які значною мірою можуть бути автоматизовані. Це створює передумови для побудови універсальних схем («концептографічних систем»), застосування яких приводить до концептологічного опису зазначених текстів, тобто побудови відповідних систем концептів спільно з їхніми інтерпретаціями, що на практиці й означатиме концептуальний синтез, про який йшлося вище.

Порівнюючи обидва підходи, можна сказати, що в інтегрально-когнітивному підході для, наприклад, концепту «Бог» цілком релевантним є предикат існування або неіснування, у той час коли текстово-дискурсивний підхід з базою Святого Письма не допускає такого роду припущень. Очевидно, що віддання переваги тому чи іншому підходу є справою смаку дослідника або символом його віри. Віра ж, за твердженням апостола Павла, «то підстава сподіваного, доказ небаченого» [4, 257], що цілком узгоджується із сучасними уявленнями про природу концептів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Апресян Ю.Д. Интегральное описание языка и системная лексикография. Избранные труды. Т. 2. – М., 1995. – 767 с.
2. Аскольдов С.А. Концепт и слово // Русская словесность. От теории словесности к структуре текста. Антология. / Под ред. проф. В.П. Нерознака. - М.: Academia, 1997. - с. 267 – 279.
3. Бабушкин А.П. Типы концептов в лексико-фразеологической семантике языка. Воронеж: Изд.-во Ворон. гос. ун-та, 1996. – 104 с.
4. Біблія або книги Святого Письма Старого і Нового Заповіту із мови давньоєврейської й грецької наново перекладена / Пер. І. Огієнка. – К., 1992. – 1255 с.
5. Болдырев Н.Н. Когнитивная семантика: Курс лекций по английской филологии. Тамбов: ТГУ, 2000. - 123 с.
6. Воркачев С. Г. Методологические основания лингвоконцептологии // Теоретическая и прикладная лингвистика: Межвуз сб. науч. трудов. - Вып. 3: Аспекты метакоммуникативной деятельности. - Воронеж, 2002. - С. 79-95.
7. Жайворонок В.В. Проблема концептуальной картины світу та мовного її відображення // Культура народов Причерноморья. – №32. – 2002. – с.51–53.
8. Зинченко В.Г., Зусман В.Г., Кирилоз З.И. Межкультурная коммуникация: системный подход. Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. – Нижний Новгород, 2003. – 192 с.
9. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. - Волгоград: Перемена, 2002. - С.166-205.
10. Карасик В. И., Слышкин Г. Г. Лингвокультурный концепт как единица исследования // Методологические проблемы когнитивной лингвистики: Сб. науч. тр. / Под ред. И. А. Стернина. - Воронеж: ВГУ, 2001. с. 75 – 80.
11. Кобозева И.М. Лингвистическая семантика. – М.: Эдиториал УРСС, 2000. – 350 с.
12. Кононенко Віталій. Концепти українського дискурсу. - Київ-Івано-Франківськ, 2004, Плай. - 248 с.
13. Краткий словарь когнитивных терминов / Под общ. ред. Е.С. Кубряковой. М.: Филол. ф-т МГУ им. М.В. Ломоносова, 1996. – 245 с.
14. Лихачев Д.С. Концептофера русского языка // Русская словесность: От теории словесности к структуре текста: Антология. – М.: Academia, 1997. - С. 280-287.
15. Михальчук И.П. Концептуальные модели в семантической реконструкции (индоевропейское понятие «закон») // ИАН СЛЯ. 1997. Т. 56, № 4. - С. 29-39.
16. Неретина С.С. Слово и текст в средневековой культуре. Концептуализм Абеяра. - М.: Лабиринт, 1999. - 264 с.
17. Панченко Н.Н. Средства объективации концепта «обман» (на материале английского и русского языков): автореф. дисс. на соиск учен. степ. канд. филол. наук.- Волгоград, 1999. - 23 с.
18. Попова З.Д., Стернин И.А. Язык и национальная картина мира. Воронеж: Истоки, 2002. - 60 с.
19. Селиванова Е.А. Когнитивная ономазиология, - К.: Фитосоцицентр, 2000. – 248 с.
20. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник / О.О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2008. – 712 с.
21. Степанов Ю.С. Константы: Словарь русской культуры. Опыт исследования. - М., Школа, «Языки русской культуры», 1997. - с. 40-76.
22. Сусов А.А. Сусов И.П. Размышления о концептах // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. № 726. Серія: Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. Вип. 49. Харків, 2006. - с. 14–20.
23. Широков В.А. Інформаційна теорія лексикографічних систем. – К.: Довіра, 1998. – 331 с.
24. Широков В.А., Шевченко Л.Л. До питання про системну концептографію Святого Письма // Мовознавство. – 2010. – № 4-5. – С. 98–105.
25. Palagin A.V, Shirokov V.A.. Principles of cognitive lexicography // International journal «Informational theories & application». – 2000. – Vol. 9, № 2 – pp. 43–51.

В статье рассматриваются основные направления лингвистического исследования концептов разных научных школ и отдельных ученых. Анализируются два основных подхода в современной концептологии и пути построения формализованных инструментов концептологии (концептографических систем).

Ключевые слова: концепт, лингвистика, лингвоконцептология, лингвокультурология, концептография, семантика.

The main trends of linguistic investigations of concepts of the different schools and individual researchers are examined. Two main approaches in the modern conceptology are analyzed. The possibilities for building the formal instruments of the conceptology (the conceptographical systems) are under consideration.

Key words: concept, linguistics, linguoconceptology, linguoculturelogy, conceptography, semantics.